

TEZAUROSZOK LENGYELORSZÁGBAN

A CİNTE (*Centrum Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej* = Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Központ) feladata, hogy nyilvántartsa az országban kidolgozott tezauszokat, illetve azokat, amelyek előkészületben vannak. Ezen az alapon információs és módszertani szolgáltatásokat fejleszt ki.

Az IİNTE (*Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej* = Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Intézet) szerint 1977 végéig Lengyelországban 42 tezauszt készítettek. Adataikat az 1. táblázat tünteti fel.

1. táblázat

Az 1977 végéig Lengyelországban készített tezauszok
főbb adatai

Sor- szám	Tárgy	Cím, a kidolgozás éve, a kidolgozó intézmény	A tárgy elhatárolása	Az információs rendszer elnevezése	Számítógépes információs rend- szerben való alkalmazás	A fogalmak száma
1	2	3	4	5	6	7
1	Kutatási eszközök	Kutatási és oktatási eszközök, 1976. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Aparatury Badawczej i Dydaktycznej (Kutatási és Oktatási Eszközök Országos Kutatási és Fejlesztési Központja)	200 ezer zlotynál drágább kutatási és oktatási eszközök és berendezések. Osztályozásuk, felépítésük, működési elvük	—	Nem	4979
2	Automatikák és műszerek	Automatikák és műszerek. 1974. Przemysłowy Instytut Automatyki Pomiarowej (Műszeripari és Automatikai Ipari Intézet)	Elektromos, hidraulikus és pneumatikus szabályozó és vezérlőberendezések. Ipari mérőeszközök és berendezések (a műhelyben használtak kivételével). Szabályozó és vezérlő rendszerek	Sago System BOINTE FIND	Nem Igen	 Kb. 2400
3	Építő- és építő- anyagipar	Építőipari tezausz. 1972. Centralny Ośrodek Informacji Budownictwa (Országos Építőipari Információs Központ)	Gazdasági kérdések. Berendezések. Szervezet és szervezés. Jog. Matematikai és számítástechnikai módszerek	—	—	1354
4	Ipari építés	Ipari kazánok. 1975 (a megjelenés éve). Zakład Urządzeń Chemicznych i Armatury Przemysłowej (Vegyszereti Berendezések és Ipari Kazánok Központja)	Folyadékok- és gáztüzelésű ipari kazánok	Sago	Nem	Kb. 1000
5	Ipari építés	Ipari építés és ércbányászat. 1975. Biprodukt (Ipari Építési és Ércbányászati Tervező Iroda)	Felszíni bányászati berendezések. Bányászati berendezések gyártása és javítása. Vasérc és az öntészetben használt érc bányászata	Sago	Nem	Kb. 3500
6	Ipari építés	Folyadékok továbbítására szolgáló berendezések és ipari szivattyúk. 1976. OBR Pomp Przemysłowych (Ipari Szivattyúk Kutatási és Fejlesztési Központja)	Folyadékok és gázok továbbítására alkalmas munkagépek	Sago	Nem	2000

1	2	3	4	5	6	7
7	Villamos ipar	Kábelek és vezetékek. 1971 (1. változat) OBR Kablosprzet (Kablosprzet Kutatási és Fejlesztési Központ)	Kábelek és vezetékek. Házi és ipari villamos berendezések	Sago	Nem	Kb. 600
8	Energia	Villamosenergia. 1974 (2. kiad. és kiegészítése). Instytut Energetyki (Energetikai Intézet)	Villamosenergia	ASIWELEN	Igen	Kb. 2800
9	Energia	Hőtechnika és hőenergia. 1976 (a megjelenés éve) Instytut Techniki Ciepłej (Hőtechnikai Intézet)	Hő- és atomerőművek. Stacionális gőz- és gázgépek. Hűtő- és hőtároló berendezések.	Sago	Nem	Kb. 2000
10	Energetika	Hőturbinák és nagy energiavolumenek továbbítása. 1974 (a megjelenés éve) ZAMECH	Stacionális gőz- és gázturbinák. Nagy energiavolumenek továbbítása	Sago	Nem	Kb. 1000
11	Bányászat	Bányászati teaurusz. 1972. Główny Instytut Górniczy (Központi Bányászati Intézet)	Bányászati geológia. A lelőhelyek feltárása. Fejtési rendszerek. Bányászati gépek és berendezések. Nyomásproblémák és bányaművelés. Szállítás. Bányatűzek. Mechanikus szénmésztés	SPSDID (számítógépes szelektív információterjesztési rendszer)	Nem	2347
12	Kohászat	Színésfém-teaurusz. 1971, 1974. Instytut Metalu Niezależnych (Színésfémek Intézete)	Színésfémek kinyerése, kohászata, átalakítása. Kutatás	Sago	Nem	Kb. 4878
13	Kohászat	Vaskohászat. 1974 (2. kiad.) Instytut Metalurgii Żelaza (Vaskohászati Intézet)	Vaskohászat. Kohászati megmunkálás. Fémismeret. Hőkezelés	Sago IMZ	Nem Igen	Kb. 5000
14	Erőműhidraulika	Erőműhidraulika. 1971 (tervezet) WSK „Delta-Hydrał”, Wrocław	Erőműhidraulika	Sago	Nem	Kb. 500
15	Számítástechnika	Számítástechnika. 1976. Ośrodek Badańczo-Rozwojowy Informatyki (Számítástechnikai Kutató és Fejlesztő Intézet)	Berendezések. Rendszertervezési szakemberek és módszerek. Számítógépi programozás stb.	MARC	Nem	Kb. 1400
16	Számítástechnika	Számítógépek. 1975. Instytut Maszyn Matematycznych (Számítógépek Intézete)	Számítógépek szerkesztése és készítése, programozása és alkalmazása	—	Nem	1398
17	Tudományos, műszaki és gazdasági információ	Tudományos információs teaurusz. 1972. IINTE (Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Intézet)	Tudományos, műszaki és gazdasági információ	—	Nem	1600
18	Kokszkémia	Kokszolás. 1976. (a megjelenés éve) Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla (Szénkémiai Intézet)	Kokszkémia	Sago	Nem	Kb. 2500

1	2	3	4	5	6	7
19	Távközlés	Távközlés. 1974. (2. változat). Instytut Lacznosci (Távközlési Intézet)	Távközlés. Távközlési hálózatok. Telefon. Távíró. Facsimile továbbítás. Rádiós távközlés. Antennák. A távközlés fejlesztése. Mérések stb.	SWIT	Igen	Kb. 2500
20	Távközlés	Elektronikus távközlés. 1975. Osrodek Organizacji Technologii Produkcji Przemysłu Teleelektronicznego (Elektronikus Távközlési Ipari Szervezési és Gyártástechnológiai Központ)	Elektronikus távközlés. Telefon. Adatátvitel. Távíró. Teleszkópok. Rendszerek és csoportok	TELKOM (retrospektív selektív kereső rendszer)	Igen (kiszélesítéssel)	3000
21	Orvostudomány	Orvostudományi és közegészségügyi tárgyszavak szótára. 1972. Główna Biblioteka Lekarska (Központi Orvostudományi Könyvtár)	Orvostudomány. Közegészségügy. Határtudományok.	Medline	Igen	Kb. 8000
22	Orvostudomány	Biológiai gyógyszerek. 1970. Centralne Laboratorium Surowic i Szczepionek (Központi Nyersanyag és Oltóanyag Laboratórium)	Nyersanyagok és oltóanyagok, hormonális gyógyszerek és enzimek előállítása. Orvosi mikrobiológiai és vírustani kérdések stb.	Bioss	Igen	Kb. 1500
23	Metallográfia	Fémismeret, hőmégmunkálás és védőbevonatok. 1973. Instytut Mechaniki Precyzyjnej (Finommechanikai Intézet)	Metallográfia. Hőmégmunkálás. Villamos hőkezelés. Tűrési kérdések. Felületkezelés. Korrozíóvédelem	Sago-czas	Igen	Kb. 3000
24	Motorok	Robbanómotorok. 1973 (tervezet). OBR Wysokopreżnych Silników Okretowych i Kolejowych. (Nagyteljesítményű Hajó- és Vasúti Motorok Kutatási és Fejlesztési Központja)	Vasúti, repülőgép-, hajó-, közúti és sztahanári robbanómotorok. Motorgyártási anyagok. Üzemanyagok és keverékek. Gépelemek és géprészek. A motorgyártás technológiája és szerzése	Sago	Nem	1892
25	Szabványosítás	A szabványosítás alapjainak tezaurusza. 1976. Centralny Osrodek Informacji Normalizacyjnej i Metrologicznej (Országos Szabvány- és Mérésügyi Információs Központ)	Szabványosítás	—	Nem	Kb. 2000
26	Forgácsolás	Univerzális köresztergák. 1974. Centralne Biuro Konstrukcyjnej Obrabiarek (Központi Szerszámgyártási Iroda)	Univerzális köresztergák. Szerszámgépek	Sago	Nem	1558

1	2	3	4	5	6	7
27	Környezetvédelem	A légszennyezettség elleni védelem teaurusa. 1975. OBR Przemysłu Urzadzien Klimatyzacyjnych BAROMENT (BAROMENT, a Klimaberendezések Iparának Kutatási és Fejlesztési Központja)	Az ipari gázok semlegesítésére alkalmas szelölőztető és klimatizáló berendezések. A levegő és a környezet védelme	Sago	Nem	Kb. 3500
28	Optika, fotoelektronika	Alkalmazott optika. 1972. Centralne Laboratorium Optyki (Központi Optikai Laboratórium)	Optika. Fotoelektronika. Üveg- és optikai anyagok gyártástechnológiája	Sago	Nem	Kb. 4000
29	Szervezés	Gépipari szervezés és vezetés. 1973. Instytut Organizacji Przemysłu Maszynowego (Gépipari Szervezési Intézet)	Makrogazdasági és általános kérdések a gépiparban. Iparvállalatok gazdaságtana és szervezése	Stairs Text-Pac	Nem	Kb. 1500
30	Televíziós programok	Televíziós teaurusz. 1974. Komitet do spraw Radia i Telewizji (Rádió- és Televízióügyi Bizottság)	Televíziós programok	Stairs	Igen	Kb. 20 000
31	Vegyipar	Festékek és lakkok. 1972. Instytut Badawczo-Projektowy Przemysłu Farb i Lakierów (Festék- és Lakkipari Kutató és Tervező Intézet)	Lakkipari alapanyagok. Gumi. Fehérjék. Oldószerek. Pigmentek. Adalékanyagok. Nedvszívóanyagok. Lakkipari termékek és alkalmazásuk	—	Igen (kiszépesítéssel)	Kb. 500
32	Vegyipar	Gumi- és műanyagipari termékek. 1971. OBR Kauczuków Winiolowych (Gumi- és Műanyagipari Kutatási és Fejlesztési Központ)	Műgumi. Műanyagok, polimerek és vinil-kopolimerek, monomerek. Adalékanyagok. Technológia. Üzemi kérdések. Vegyelemzés	—	Igen (kiszépesítéssel)	Kb. 600
33	Vegyipar	Szervetlen vegyipar és kémia. 1976 (előzetes változat). Instytut Chemii Nieorganicznej (Szervetlen Kémiai Intézet)	Szervetlen vegyipar, különös tekintettel a foszforsav, a foszfortartalmú trágyák és takarmányok, a kén-sav és a szódagyártás technológiájára	—	Nem	1199
34	Mezőgazdaság	Mezőgazdasági épületek. 1974. OBR Budownictwa Rolniczego (Mezőgazdasági Építőipari Kutatási és Fejlesztési Központ)	Mezőgazdasági épületek	—	Igen (kiszépesítéssel)	Kb. 3000
35	Mezőgazdaság	Mezőgazdasági gépek és a mezőgazdaság gépesítése. 1974 (2. kiad.) Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych (Mezőgazdasági Gépipari Intézet)	Mezőgazdasági gépek és berendezések. A mezőgazdaság gépesítése	TOP-LIST	Igen (kiszépesítéssel)	2104

1	2	3	4	5	6	7
36	Mezőgazdaság	Mezőgazdasági gépek és a mezőgazdaság gépesítése, a számítógépes információs rendszerek szempontjából. 1974. Uniwersytet Warszawski, Instytut Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa (Varsói Egyetem Mezőgazdasági Építési, Gépesítési és Villamosítási Intézete)	Mezőgazdasági gépek, mezőgazdasági és állattenyésztési folyamatok	ITR (mezőgazdasági műszaki információ)	Igen	Kb. 2500
37	Sport	Testkultúra, testnevelés, sport. 1974. Akademia Wychowania Fizycznego (Testnevelési Akadémia)	A testkultúra alaptudományai. Testnevelés. Rekreatió. Sportágak. Anyagi alapelvek. Rehabilitáció	—	Nem	1456
38	Sport	Ökölvívás, kerékpározás, labdarúgás és súlyemelés. 1977. Młodzieżowa Agencja Wydawnicza (Ifjúsági Könyvkiadó)	Sportágak, versenyek. Sportolók. A sportágak szervezete. Sportegyesületek. Létesítmények	—	—	Kb. 4000
39	Szállítás	Vasúti szállítás, gőzdűlőanyag. 1976 (kiadási év) OBR Taboru Szynowego (Vasúti Kutatási és Fejlesztési Központ)	Villamos, gőz- és egyéb meghajtású vasutak	Sago	Nem	Kb. 2300
40	Szállítás	Kistávolságú szállítás és eszközei. 1969. OBR Dzwignic i Urzadzen Transportowych (Emelő- és Szállítóberendezések Kutató és Fejlesztő Intézete)	Emelő- és szállító berendezések. Átrakódó berendezések. Földmunkagépek. Zúzóberendezések. A kis távolságú szállításhoz szükséges felszerelések és berendezések	Sago	Igen	Kb. 5000
41	Fémgyártmányok	Fémgyártmányok tezaurusza. 1976. Centralne Laboratorium Przemysłu Wytobów Metalowych (Központi Fémgyártmány-Laboratórium)	Huzalok. Vezetékek. Szögek. Lakásszerelvények. Zománctermekek	Sago	Nem	Kb. 4000
42	Kórházak	Kórházi tezaurusz. 1974 (1. kiad.) Zakład Budownictwa Szpitalnego w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego (Orvostovábbképző Központ Kórházépítési Tanszéke)	Az egészségügyi szolgáltatás alapjai és funkcionális egységei. Beruházások. Berendezések és felszerelések. Orvostudomány. Építészet	—	—	Kb. 1042

A táblázatból látható, hogy a 42 tezaurusz közül 31 műszaki, 5 társadalomtudományi, 3 orvostudományi és ugyan-
csak 3 mezőgazdasági.

További 13 tezaurusz van előkészületi stádiumban (2. táblázat).

2. táblázat

Készülő teauruszok

Sor-szám	Tárgy	Cím, kidolgozó intézmény	A tárgy elhatárolása	A befejezés várható ideje
1	2	3	4	5
1	Építőipar	Országos építőipari teaurusz	Építőipar	1979
2	Hajóépítés	Hajóépítési teaurusz. Centrum Techniki Okretowej (Hajóipari Központ)	Hajóipar. Elméleti alapok. Anyagok. Technológiai folyamatok. Termelőberendezések. Gyártmányok. Kutatás. Ipartelepek	1978
3	Anyaggazdálkodás	Csomagolás. COB-R Opakowan (Országos Csomagolástechnikai Kutatási és Fejlesztési Központ)	A csomagolás általános kérdései. Csomagolóanyagok. Csomagolás. Csomagoló berendezések és gyártásuk. Kutatás. Szállítás, rakodás és raktározás	1978/1979
4	Geológia	Geológia. Instytut Geologiczny (Geológiai Intézet)	Általános geológia. Dinamikus és történeti geológia. Sztatigráfia. Paleontológia. Ásványtan. Petrográfia. Geokémia. Geofizika. Hidrogeológia. Geológiai feltárás stb.	1980
5	Orvostudomány	Balneológia és üdülés. Centralny Ośrodek Informacji Uzdrowiskowej (Üdüléshelyi Információs Központ)	Balneológia. Vízyógyászat. Balneotechnika. Fürdőhelyi geológia és kémia. Fürdőgazdálkodás. Hidrogeológia	1978/1979
6	Orvostudomány	Egészségügyi építési teaurusz. Zakład Teorii Budownictwa Szpitalnego w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego (Orvostovábbképzési Központ Kórházépítési Elméleti Tanszéke)	Egészségügyi szervezet. Egészségügyi szolgálat. Felszerelések és berendezések. Építőanyagok. Orvostudomány	1981
7	Mérésügy	Mérésügyi teaurusz. CO Badawczy Normalizacji (Országos Szabványosítási Kutatási Központ)	Mérésügyi ágazatok és szervek. Mérésügyi szolgálat. Mérésügyi szabványok, dokumentumok és jelek. Méréseszközök és berendezések. Mértékegységek. Mérés mód-szerek	1980
8	Közgazdaságtudomány	Közgazdaságtudomány. Biblioteka Szkoly Główniej Planowania i Statystyki (Tervezési és Statisztikai Főiskola Könyvtára)	Politikai gazdaságtan. Gazdaságpolitika. A közgazdasági elméletek története. Gazdasági földrajz. Ágazati gazdaságtanok. Gazdasági jogszabályok. Pénzügy. Könyvvitel.	1980
9	Tudományszervezés	Tudományszervezési és politikai teaurusz. Ośrodek Inform. Naukowej PAN (Lengyel Tudományos Akadémia Tudományos Információs Központja)	Tudományszervezés és politika	—
10	Erdészet	Erdészeti ágazati teaurusz. Instytut Badawczy Lesnictwa (Erdészeti Kutató Intézet)	Erdő- és vadgazdálkodás. Erdőkitermelés és annak gépesítése. Erdővédelem. Erdőrendezés dendrometriával. Erdészeti gazdaságtan. Szállítás. Környezetvédelem	—
11	Papíripar	Papíripari teaurusz. Instytut Papierniczy (Papíripari Intézet)	Cellulóze- és papíripar. Papírfeldolgozás. Határterületek	—
12	Halgazdaság	Tengeri halgazdaság. Morski Instytut Rybacki (Tengeri Halgazdasági Intézet)	Halgazdálkodás. Nemzetközi halgazdálkodás. Rokonterületek	—

1	2	3	4	5
13	Találmányok és szabadalmak. Műszaki haladás	Találmányok, szabadalmak, műszaki haladás. Biblioteka Główna Politechniki Gdanskiej (A Gdansk Műegyetem Központi Könyvtára)	Szabadalmi információ. Az információs tevékenység. Gyűjtés és keresés. Terjesztés. Szabadalmi információs központok és szolgáltatások. A szabadalmi információ jogi kérdései	1977/1978

/JABRZEMSKA, E.: Informacja o stanie prac nad tezaursami w SINTO. = Aktualne Problemy Dokumentacji i Informacji, 1978. 6. sz. p. 16–21./

(Futala Tibor)

TÁJÉKOZTATÁSGÉPESÍTÉS

Géppel olvasható adatok többszöri felhasználása a kiadói tevékenységben

A tudományos–műszaki folyóiratkiadásra jellemző, hogy a cikkek olyan kulcsfontosságú adatai mint a szerző, a cím – esetleg a referátum – a kiadói tevékenység során többször kerülnek felhasználásra. A szerző és a cím például megjelenhet az eredeti cikk részeként, a tartalomjegyzékben, a folyóirat kumulált indexében, valamely referáló és indexelő szolgáltatás kiadványában, annak indexében stb.

Felmerül a kérdés, hogy ezen adatok géppel olvasható formában való többszöri felhasználása nem vezetne-e a kiadói költség csökkenéséhez, a kiadványok minőségének javulásához. A kiadói tevékenység több tekintetben (a kiadott folyóiratok száma, a szervezet, az elszámolási rendszer stb.) eltérő volta miatt nem lehet szó egyetlen, mindenki számára elfogadható rendszer létrehozásáról.

Géppel olvasható formátumot a kiadók a következő esetekben nyerhetnek:

1. a kéziratokat a szerkesztőségek géppel olvasható, vagy ilyen formára könnyen átalakítható formában kéri;

2. számítógépes fényszedési folyamat során.

Az első esetben három lehetőség jöhet számításba:

optikai leolvasás (OCR – optical character reading);
szófeldolgozó írógép (word processing machine) outputja;

szerkesztést végző számítógép (text editing computer) memóriájában lévő gépi formátum felhasználása.

Az OCR formában való kéziratkészítés nem túlságosan bonyolult; elsősorban speciális írógép-karakterkészletet igényel, de el kell sajátítani bizonyos kódolási szabályokat is (törlés, kitévők írása stb.), és erősen kell

ügyelni a margóra, a hibátlan gépelésre. A probléma inkább az, hogy az OCR berendezések olyan drágák, hogy a legtöbb kiadó nem engedheti meg magának beszerzésüket. OCR feldolgozást szolgáltatató vállalatok viszont alig léteznek, és egyébként is, szívesebben vállalnak kéziratok feldolgozásánál nagyobb volumenű munkákat.

Az ún. szófeldolgozó gépek az automatikus írógépek utódai. E berendezések a gépelt szöveget papírra és mágneses információhordozóra (szalag, kazetta, lemez) rögzítik. Problémát ez esetben az információhordozók változatossága, valamint az a körülmény okoz, hogy ezt a berendezést csak akkor érdemes megvásárolni, ha ez növeli az adminisztratív munka egészének hatékonyságát; csupán kéziratok gépelésére használni nem gazdaságos.

Számítógépeket általában nagy volumenű szerkesztői tevékenységhez használnak. E berendezések korrektúra, bizonyos szövegkiegészítés, szövegrendezés elvégzésére képesek. Bár nem terjedtek el széleskörűen, kéziratkészítésre és az igényelt gépi formára való átalakításra is hasznosíthatók lehetnének.

A géppel olvasható formátum létrehozásának másik módja, a számítógéppel vezérelt fényszedés gazdaságilag életképes, használata terjed. E berendezések egyre összetettebb feladatok megoldására képesek; a legbonyolultabb tipográfiát igénylő szövegeket (pl. kémiai, matematikai képleteket) egyre kevesebb manuális beavatkozással képesek előállítani. A kérdés az, hogy az előállt gépi szöveget hogyan tudják hasznosítani pl. a referáló és indexelő szolgáltatások.

Valamely számítógép által előállított gépi adatoknak egy másik számítógépen való leolvasása még a legegyszerűbb esetben is kompatibilitási problémákat vet fel, amit tovább súlyosbít, hogy a fényszedéshez használt gépi szöveg az eredeti szövegen felül a szedést irányító